

HATİCE KAMER • Reşê

HATİCE KAMER Diyarbakır'ın Silvan ilçesinde doğdu. Ege Üniversitesi Tarih Bölümü'nü ve Anadolu Üniversitesi Radyo TV Bölümü'nü bitirdi. Gazeteciliğe 2003 yılında Diyarbakır'da Gün TV'de program yapımcılığı ve sunuculuğuyla başladı. Farklı tarihlerde yaptığı belgeselleri birçok uluslararası festivalde gösterildi. Serbest gazeteci olarak çalışan Kamer, haberlerini Kürtçe ve Türkçe olarak yapmaktadır. *BBC Türkçe*'ye yaptığı haberleriyle Çağdaş Gazeteciler Cemiyeti'nin ve Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin gazetecilik başarı ödülleri de alan Kamer, Diyarbakır'da yaşıyor.

İletişim Yayınları 3201 • Anı Dizisi 97
ISBN-13: 978-975-05-3364-8
© 2022 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM
1. Baskı 2022, İstanbul

EDİTÖR Kıvanç Koçak
DİZİ KAPAK TASARIMI Utku Lomlu
KAPAK Suat Aysu
KAPAK FOTOĞRAFI Rahşan Anter Yorozlu'nun
Stililê'ye (Akarsu) yerleşen babasını ilk ziyaretinden, 1988
UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ Oben Üçke

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44871
Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul
Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003
Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387
Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,
Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

HATİCE KAMER

Reşê

Kızının Gözünden

Musa Anter



İÇİNDEKİLER

GİRİŞ 7

- Reşê... 13 • Yolu İstanbul'da keşişenler 14 • Dicle'ye kardeş
Fırat Talebe Yurdu 19 • Leylim leyli... 20 • Yeni hayat 25
Demokrat Parti dönemi ve Dicle Kaynağı 33 • Köye dönüş... 35
Köy hayatı 46 • Welcome to Yankee! 48 • Göz uyuzu 51
Nuh'un gemisi 57 • Ustalara veda 59 • Kaçış planı... 62
Cibali Karakolu amiri 63 • Sürpriz kafes 67
Hidayet'e eren sincap... 71 • 49'lar Davası ve bitli çamaşırlarla
mücadele 75 • Aylar sonra gelen mesaj 83 • Selahattin Pınar
öldü, başınız sağ olsun! 90 • Radyo mahkemesi 91
Sizin hiç başbakan misafiriniz oldu mu? 95 • Yine hapishane
yolları... 96 • Çingene Saim'in büfesi 98 • Horoz dövüşlerinde
yan hakem 100 • Madam Tatarı 102 • Deli Fikret'in incileri ve
sevgilinin altın kolyesi... 103 • Pastoral seçim 105 • Şampiyon
daktilocu 113 • Beni ne prensler istedi... 114 • Şişedeki sır... 115
Köyden gelen söz 117 • Gidiş o gidiş... 125 •
Beklenen mektup 127 • Pikabın iğnesi kırılınca... 130
Bir dönemin sonu 138 • 68 Öğrenci Hareketi ve
Anter'in gidişi 140 • Yeni hayata alışmak 143
Yakılan roman 146 • Köye dönme kararı 152 • Hale de gider 156
İkinci bahar... 157 • Yersiz yurtsuz... 163 • İsveç-Stilîlê hattı 167

“Ablanıza sahip çıkın” 170 • Son İstanbul 183
Babayı son görüş 184 • Valentin’in şahitliği 192
O fotoğraf... 196 • Bu tren barışa götürür mü? 199
Hale'nin ölümüyle gelen yıkım... 205

SONSÖZ YERİNE 209
Hayat teğet geçse de... 209

Albüm 215

GİRİŞ

“Türkiye’nin 55 yıllık girdisinin, çıktısının yeminli, canlı bir şahidiyim. Hem yalnız şahidi mi? Değil!.. Sanığıyım. Mahkûmuyum...” sözleriyle hayat öyküsünü özetlemişti Musa Anter.

O sanığı ve mahkûmu olduğu yılların şahitliğini yapanlar vardı bir de: Eşi Ayşe Hale, oğulları Anter ile Dicle ve “Reşê” diye hitap ettiği biricik kızı Rahşan...

Reşê ile yolumuz, ilk kez 2012 yılında, Kürdistan Bölgesel Yönetimi tarafından Revanduz ilçesinde, Musa Anter anısına düzenlenen Kürt Basın Festivali’nde keşişti. Musa Anter’in çocukları, Soran ve Revanduz ilçelerinde yapılacak bir haftalık festivalin onur konuklarıydı. Ben de Diyarbakır’dan davet edilen gazetecilerden biriydim. Bizi festivale götürecek araca bindiğimizde, ön koltukta oturan Dicle Anter’in yanındaki kadını görenler dönüp bir kez daha bakıyordu. Kadının, fotoğraflardan tanıdığımız Musa Anter’e olan benzerliği sadece benim dikkatimi çekmemişti. Şaşkın bakışlarımıza gülen Dicle, “Ablam Reşê” diyerek takdim etmişti onu. Musa Anter’in, 1950’lilerin sonunda çıkardığı *Dicle’nin*

Kaynağı gazetesindeki köşesinde imza olarak adını kullandığı kızı Rahşan karşımızdaydı. Babasına benzerliği, Dicle'nin onu "Reşê" diye tanıtmayı, beni çocukluğumdaki bir anıya, Musa Anter'in öldüğünü öğrendiğim güne götürmüştü...

Bir kedimiz vardı, siyah tüyleri, kehribar sarısı gözleriyle bir pantere benziyordu. Yavruyken bulduğumuz gündən beri bahçemizin neşesi idi. Bahçemizin sınırları içine yılan, akrep, fare sokmazdı, bu yüzden babamın da gözdesiydi.

Kedimizi, komşu bahçenin duvarındaki küçük bir oyukta onu acılar içinde kıvrılırken bulduğumuzda veterinere götürmeyi çok istemiştik. Ancak çocuk da olsak, çarşısında her gün faili meçhul cinayetlerin yaşandığı Silvan'da böyle bir şey istemenin makul karşılanmayacağını farkındaydık. Daha birkaç gün önce, bir arkadaşımızın babası evinin balkonunda, çocuklarının gözü önünde vurulmuş, ambulans, beş dakika uzaklıktaki hastaneden yarım saat sonra gelebilmişti. Adamcağız çocuklarının gözlerinin önünde can çekişerek son nefesini vermişti. Huzursuz uykularımızdan kurşun sesleri ve ambulans sirenleriyle uyandıığımız günler birbirini kovalarken, insan hayatı bu kadar değersizken, Reşê'mizi, yani Kara'mızı kim umursardı ki? Bir leğene yerleştirdiğimiz minderin üstüne yatırdıktan yarım saat sonra ölmüştü. Canını kurtaramamıştık ama kardeşlerimizle ona küçük bir merasim yaparak bahçenin köşesine kazdığımız küçük bir çukura gömmüştük.

Üzğün şekilde avludan eve girdiğimizde, öğle yemeğine gelen babamla kapıda karşılaşmıştık. Her gün olduğu gibi elinde iki gazete vardı. Reşê'nin öldüğünü söylediğimizde, o da çok üzölmüştü. Yemeđini yedikten sonra, gözölüğünü takıp, gazetesini okumak için pencerenin önündeki divana oturmuş, önce renkli gazetenin içine sardığı *Gündem*'i okumaya başlamıştı. İlk sayfayı açar açmaz şaşkın ve bir şekilde

“Apê Musa jî kuştine!” (Apê Musa’yı da öldürmüşler) dediğini anımsıyorum. O gün köyden yaşlı bir misafirimiz de vardı, okuma, yazması olmayan bu misafir, babamın ağzından dökülen sözler karşısında irkilerek dizlerine vurmuş “Wax wax mala min e ji Apê Musa re” (Vah vah, Apê Musa’ya kıyılır mı?) diyerek üzüntüsünü ifade etmişti. Babam ve misafirimiz bu kadar üzüldüyse, Apê Musa adındaki bu adamı tanıyor olmalılar diye düşünmüş, onun bir gün önce çarşıda vurulan adamlardan biri olabileceği kanaatine varmıştım.

Okuduğu haberdan dolayı kederlenen babam, yumuşacık ve hüzünlü sesiyle namertçe öldürülen insanlar için yakılmış Kürtçe şarkı manasındaki kamları söylemeye başladı. Büyükler hüzünlendiğinde çocuklar da o hüznün etkisinde kalır; onları bu kadar kederlendiren bu yaşlı adamın ölümü beni de etkilemişti. Kim olduğunu merak etmiş, resmini görmek için televizyonun üzerindeki gazeteyi almış, sayfalarını karıştırmıştım. Beyaz saçlarıyla siyah beyaz bir fotodan bana bakan o yaşlı adamın görüntüsü, babamın sesiyle daha da hüzünlü duruyordu.

Otobüste kardeşinin yanına oturan Rahşan’ın ifadesi, bana gün gazetede gördüğüm resimdeki babasını anımsattı işte. “Ben hâlâ babamın yetim kızıyım, bu ülke bana babamı borçlu” diyen, ona son vedayı edemediği için öldüğünü hâlâ kabullenemeyen, Apê Musa’nın biricik kızıydı karşımızdaki. Bir haftalık festivalin ardından Rahşan, otobüste birlikte yola çıktığı birçok genç gazetecinin Rahşan Ablası olmuştu.

Üç yıl sonraki ikinci karşılaşmamızda, çok üzücü hikâyeler dinleyeceğimiz Şırnak’ın Cizre ilçesinde olmuştu. 2015 yılında Kürt illerinde başlayan hendek operasyonlarının ardından sokağa çıkma yasakları ilan edilmiş, çatışmaların en şiddetli geçtiği yerlerden biri de Cizre olmuştu. Viran hale dönmüş bu ilçede görmeyi hiç beklemediğim Rahşan’ı görmek benim için sürpriz olmuştu. Onunla ilk karşılaşmamı-

zın tam tersi duygular içindeydik. Rahşan, ilçede uygulanan ilk yasağın ardından hukukçulardan ve insan hakları aktivistlerinden oluşan sivil bir heyetle ilçeye gelmişti. Üç yıl öncesine göre yıpranmış, neşesinden eser kalmamıştı, çok üzgün görünüyordu. Bir süre önce İsveç'te yüksek tansiyona bağlı beyin kanaması geçirdiğini anlatarak, Cizre'de karşılaştığı manzara ve dinlediği hikâyelerin, ruhuna ve hasta bedenine çok ağır geldiğini ifade etmişti.

Cesedi günlerce derin dondurucuda saklanan 13 yaşındaki Cemile Çağırğa'nın annesini ziyaret etmiş onunla birlikte ağlamıştı. Daha sonra, keskin nişancıların kurşunlarıyla geliniyle birlikte evinin kapısının önünde öldürülen Maşallah Edin adındaki kadının vurulduğu yere gitmiştik. Her iki kadının nasıl öldürüldüğünü gözyaşları içinde dinliyorduk. Olayları anlatan kadının yanında şirin mi şirin, olup bitene anlam vermeye çalışan küçük bir kız çocuğu da vardı. Maşallah'ın eltisi olan bu kadın, küçük çocuğun basmış olduğu kurumuş kan izlerini işaret edip "Maşallah burada öldü, bu, onun kanı" dediğinde, Berfin adındaki çocuk, üzerine bastığı kanın annesine ait olduğunu ve gittiğini söyledikleri uzaklardan bir daha geri dönmeyeceğini o anda öğrenmişti. Bu sahneyi izleyen Rahşan: "O yavrucağın büyüdüğünde kendini nasıl affedecek kızım? O insanlar nasıl bu kadar acımasız olabiliyor? O yavrucağın yanında neden bunları anlatıyorlar, annesinin kanının üzerinde nasıl poz verdiriyorlardı öyle..." diyerek hıçkırıklara boğulmuştu.

Öksüz kalan küçük Berfin'in acısını, Cemile Çağırğa'nın son nefesini kucağında verdiği annesinin yüreğindeki sonsuz sızıyı yakından tanıyordu Rahşan. Bu durumu tıpkı 1992'de bir sokağın kuytusunda öldürülen babasının ölüm haberini aldığı gün yaşadığı ve hâlâ unutmadığı acıya benzetiyordu.

Bir sonraki karşılaşmamız da “Burası Musa Anter’in kapısı” dediği İzmir’in Özdere beldesindeki evinde yaptığım ziyarette gerçekleşmişti. Hayata sevgiyle bakan, cömert, misafirperver, neşeli, dost canlısı Rahşan, hiç tanımadığı insanların derdiyle bile dertlenecek kadar diğerkâm bir insan. İnsanlara yardım etmekten hoşlanan, sorunlarını çözmek için fedakârlıktan kaçınmayan Rahşan’ı, iki köpeği ve beş kedisiyle yaşadığı evde, sevgili arkadaşım Faysal ile birlikte sık sık ziyaret ettik ve her sohbetimizin değişmez konusu babası oldu.

Sayısı on binlerle ifade edilen faili meçhul cinayetlerin en yaşlı kurbanlarından olan, gazeteci, yazar, aydın kimliğiyle bilinen Musa Anter, yolu Kürtlerle kesişen ve Türkiye’de barış ve kardeşlik için mücadele edenler için de değerli bir isimdi. Ömrü boyunca, hayatı gibi kalemini de cesur kullanan, kelamı, birikimi, nüktedanlığıyla Kürtlere, halkına ve yakın dönem Türkiye’si’nde topluma mal olan nadir isimlerden biri oldu Musa Anter.

Herkesin Apê Musa’sıydı o; adına gazetecilik ödülleri veriliyor, kimliğine ve bıraktığı mirasa dair kitaplar yazılıp, filmler çekiliyor.

Anter, Rahşan ve Dicle, artık babalarını kaybettikleri 70’li yaşlardalar ve onun anısını diri tutmak için emek veriyorlar, ölümünün üzerindeki karanlık perdenin kalkması için de hukuki mücadeleleri sürüyor. Ama biricik kızı Rahşan’dan, babasının hitabıyla Reşê’den, Apê Musa’yı dinlemek benim için çok kıymetli bir süreçti.

Reşê-Kızının Gözünden Musa Anter adlı bu çalışma, Rahşan’ın davetli, davetsiz tüm misafirlere kapısı sonuna kadar açık evinde yapılmış onlarca ziyaretin, güzel sohbetlerin sonucunda ortaya çıktı. Rahşan’ın hayatından kesitler sunan bu kitap, babasıyla yaşadığı acı, tatlı anılarından oluşuyor. Ve tabii bu kitabın en önemli kılavuzu da Musa Anter’in kendi kaleminden hatıraları.